

't Grootoortje

Activiteiten

19-11-2013 Tilburg Erik Korsten Wintertellingen afgelopen jaren, telleiders graag aanwezig 20:00
17-12-2013 Best René Janssen Opfrisavond vleermuizen in winterslaap 20:00

Waarnemingen batlogger en batdetector 'Boer zoekt vleermuis'

Opvallende resultaten in het project "Boer zoekt Vleermuis", waarover een stukje in het vorige Grootoortje.

Door het gebruik van dataloggers op de verschillende locaties en de analyse ervan, zijn indrukwekkende vleermuiszaken aan het licht gekomen.

Een van deze opvallende zaken is de aanwezigheid van een "Ingekorven" vleermuis in Eindhoven. Een ander is de veelvuldige aanwezigheid van de "Kleine Dwergvleermuis". Hierbij het onderzoeksresultaat. Het project gaat door en er worden nu kasten geplaatst op de locaties.

Leo/Frans

Waarneming gedaan tussen 21 juni en 1 augustus 2013 door Vleermuizenwerkgroep Noord-Brabant (batdetector) en deelnemers (batlogger)

Data geanalyseerd door Zoogdiervereniging

Versie: 3 sept 2013

Bedrijf	Soort	Ronde 1 - batlogger	Ronde 2 - batlogger	Ronde 3 - batlogger	Ronde 4 - batlogger	Ronde 5 - batdetector	Totaal
Jo van Balkom	Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	5
	Ruige dwergvleermuis		x	x	x		3
	Kleine dwergvleermuis						0
	Laatvlieger		x	x	x	x	4
	Ingekorven vleermuis						0
	Rosse vleermuis		x		x	x	3
	Baard- of watervleermuis				x	x	2
	Dwerg spec			x			1

Toon van den Oord	Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	5
	Ruige dwergvleermuis		x		x		2
	Kleine dwergvleermuis			x			1
	Laatvlieger	x	x		x	x	4
	Ingekorven vleermuis						0
	Rosse vleermuis	x			x		2
	Baard- of watervleermuis				x		1
	Dwerg spec			x		x	2
Age Opdam	Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	5
	Ruige dwergvleermuis		x		x	x	3
	Kleine dwergvleermuis			x			1
	Laatvlieger		x		x	x	3
	Ingekorven vleermuis	x					1
	Rosse vleermuis				x		1
	Baard- of watervleermuis				x		1
	Dwerg spec			x	x		2
Carlos Faes	Gewone dwergvleermuis	x	x	x	x	x	5
	Ruige dwergvleermuis					x	1
	Kleine dwergvleermuis						0
	Laatvlieger				x	x	2
	Ingekorven vleermuis						0
	Rosse vleermuis				x		1
	Baard- of watervleermuis						0
	Dwerg spec						0
Adrie Oppers	Gewone dwergvleermuis		x	x		x	3
	Ruige dwergvleermuis			x			1
	Kleine dwergvleermuis						0

	Laatvlieger		x	x		x	3
	Ingekorven vleermuis						0
	Rosse vleermuis			x			1
	Baard- of watervleermuis						0
	Dwerg spec			x			1
Totalen	Gewone dwergvleermuis	4	5	5	4	5	23
	Ruige dwergvleermuis		3	2	3	2	10
	Kleine dwergvleermuis			2			2
	Laatvlieger	1	4	2	4	5	16
	Ingekorven vleermuis	1	0	0			1
	Rosse vleermuis	1	1	1	4	1	8
	Baard- of watervleermuis				3	1	4
	Dwerg spec			4	1	1	6

Bedrijf	Locatie ronde 1	Locatie ronde 2	Locatie ronde 3	Locatie ronde 4
Jo van Balkom				
Toon van den Oord				
Age Opdam				
Carlos Faes				
Adrie Oppers				

Vleermuiskastenronde voormalig MOB complex Heesch

Deelnemers:

Jan Aantjes; Frans Hijnen; Rob Koelman (zoogdierenvereniging); Marcel Koen; Erik Korsten; Gerrit Staal (telgroep); Henk Toebast; Antoinette van Wilgen; Henk de Wit; Koos de Wit

Op 14 september is er door een aantal leden kastenronde gelopen langs de vleermuiskasten terrein wat vroeger dus van defensie is geweest, aantal gebouwen van het vroegere complex ex MOB terrein maakt deel uit van het grote natuurgebied de Maashorst is ongeveer 2400 ha bezit.

Op het voormalige MOB complex stonden in het 1 is blijven staan en wat is ingericht als noordzijde een grote vleermuiskast gehangen kan doen. De boeiboards aan de vier zijden van eveneens op vleermuizen gecontroleerd.

Om 10 uur was de samenkomst bij de slagboom van het terrein in Heesch.

's-Morgens was het flink aan het regenen en om 10 uur was het nog steeds behoorlijk vochtig. Wel was het zo dat de wandeling best te doen was. De regen was zeer beperkt. Na een half uur werd het droog en warempel in de middag scheen zelfs de zon.

van de vleermuiswerkgroep Noord Brabant een op het voormalige MOB complex in Heesch. Dit is nu van Staatsbosbeheer en die hebben in een kantoren en werkplaatsen ondergebracht. Het natuurgebied de Maashorst. Het totale en Staatsbosbeheer heeft daar 569 ha van in

verleden een groot aantal gebouwen waarvan er vleermuisgebouw. Aan dit gebouw is aan de die als zomerverblijf en ook als kraamkast dienst het gebouw worden in de kastenronde

We hebben eerst de kastenronde gelopen. In totaal hangen er in Heesch 29 vleermuiskasten aan de bomen. Meestal in groepjes van 3 stuks, Deze kasten zijn gemaakt door Staatsbosbeheer zelf en in eerste instantie ook door hen opgehangen. Later hebben leden van de telgroep de kasten van een achterlat voorzien en de ophanging zodanig uitgevoerd dat de kasten ook allemaal inspecteerbaar waren vanaf de grond (m.b.v. een zaklamp). Dat liet eerder sterk te wensen over. Van de 29 kasten zijn er 27 van het platte type en 2 stuks van het buik- of driehoek model. Deze laatste voor de Gewone grootoren.

Wat hebben we tijdens de ronde waargenomen?

In totaal 27 vleermuizen. Allemaal gewone dwergen. Van deze 27 vleermuizen hingen 21 stuks in 11 kasten. Onder de boeiboards zaten 6 vleermuizen. Het totaal van 27 in de kasten en onder de boeiboards is voor Heesch een groot aantal. Slecht 1 keer, in 2012, zijn er meer vleermuizen gezien. We hadden dus een prima dag uitgekozen. Bij de controle in het gebouw bleek dat er ook daar nog een gewone dwerg in een van de kasten hing. Op diverse plaatsen vleermuispoep wat aangeeft dat de kasten in totaal 12 grote vleermuiskasten (zie foto)

In de grote kraamkoloniekast tegen de gevel een aantal "spuitgasten", zaten geen onder in de kast hetgeen er op wijst dat er vrij Deze kast is vrij moeilijk controleerbaar. Alleen verwijderen is de kast voor 90% ladder en wat gereedschap nodig. We willen monitoring eenvoudiger zal worden en daarmee dus ook frequenter mogelijk is.

(zie foto), let ook op de kunstzinnige uitingen van vleermuizen. Wel lag er enkele cm vleermuispoep veel vleermuizen gebruik maken van de kast. door het met schroeven vastgezet paneel te controleerbaar en daarvoor heb je dus altijd een die kast voorzien van een inspectieklep zodat

"Alleen" dus gewone dwergen gezien. Toch was deze kastwandeling zeer de moeite waard. We hebben redelijk wat vleermuizen gezien, het was gezellig, het weer werkte onverwachts toch nog mee en de koffie en koek smaakte uitstekend. Met een bedankje voor Koos (opm. Frans). Voor alle thuisblijvers een gemiste kans.

Henk de Wit

Varia-avond op 15 okt. in Best.

10 leden aanwezig.

In een gezellige en ontspannen sfeer is de PPP bekeken van Antoinette m.b.t. haar werkzaamheden als "vleermuisopvang".

Het was een try-out i.v.m. een presentatie hiervan voor de Faculteit Diergeneeskunde Utrecht.

Verder even gezamenlijk gekeken naar een nieuw soort microfoon voor het opnemen van vleermuisgeluiden. Deze microfoon is, i.c.m. een laptop met software, een nieuwe uitdaging voor Sjef Demaret met als doel het analyseren van vleermuisgeluiden. Hij zal in een later stadium hierop terugkomen in het Grootoortje. We zijn benieuwd en de eerste indrukken waren verrassend.

Gr. Frans

Winnen motten de wapenwedloop?

(Auteur: Wim Veraghtert (Natuurpunt Studie))

Nachtvinders vormen een belangrijk deel van het vleermuizenmenu. Om niet als vleermuishapje te eindigen beschikken nachtvinders echter over enkele bijzondere hulpmiddelen. De wapenwedloop tussen motten en vleermuizen is nog volop aan de gang, maar volgens Britse en Amerikaanse wetenschappers zijn de motten aan het winnen.

Om de ultrasone geluiden van vleermuizen om te zetten naar een frequentie die hoorbaar is voor de mens gebruiken we speciale apparatuur: bat-detectoren. Motten hebben daar geen nood aan: via gehooropeningen, naargelang de familie aan de zijkant van het borststuk of het achterlijf, zijn ze perfect in staat om de geluiden van vleermuizen te registreren. Vergeleken met het menselijk oor is de bouw van hun gehoororgaan bovendien bijzonder eenvoudig: het bevat slechts enkele zenuwcellen die rechtstreeks in verbinding staan met de hersenen. Terwijl jonge mensen geluiden horen tot frequenties van 20 khz opvangen, en honden tot 30khz, horen nachtvinders veel hogere tonen.

De Grote wasmot heeft misschien wel de beste oren ter wereld

Een pas gepubliceerd onderzoek op de Grote wasmot (*Galleria mellonella*) onthulde dat deze soort gevoelig is voor geluiden met frequenties tot 300 khz. Hetzelfde beestje hoort ook lagere tonen vanaf frequenties van 20 khz. Geen enkel ander dier hoort zo goed! Dat de Grote wasmot zo'n gevoelig gehoororgaan heeft overtreft alle verwachtingen. 'Er bestaat in de natuur immers maar weinig dat een geluid van die toonhoogte produceert', stelt James Windmill van de universiteit van Strathclyde. De hoogste geluiden die vleermuizen produceren gaan tot 212khz en tot nu toe dachten biologen dat nachtvinders enkel lagere tonen konden horen. Van de Plakker wisten we al dat hij in staat is om geluiden tot 150khz op te pikken, maar de Grote wasmot is dus minstens dubbel zo sensitief. Wel blijkt de wasmot het meest gevoelig te zijn voor tonen rond 80 khz, de gemiddelde frequentie van zijn baltsroep.

Sommige vleermuizen zijn zich gaan aanpassen om hun prooiën alsnog efficiënt te verschalken. Zij zijn bv. stiller gaan roepen, zoals de grootoorvleermuis, die een fluisteronar heeft. Motten horen grootoorvleermuizen dus niet van ver aankomen. Als de vleermuis te dicht genaderd en er geen kans meer bestaat om weg te vliegen, laat de mot zich in een ultieme ontsnappingspoging als een steen uit de lucht vallen. Enkele soorten nachtvinders

beschikken echter over nog een extra verdedigingsmiddel: zo kunnen Beervlinders ook ultrasone geluiden produceren. Door zelf terug te roepen wanneer een vleermuis te dicht nadert, wordt de nachtvlinder stoorzender in plaats van prooi. Daarmee vormen nachtvlinders de enige dieren die de sonar van hun predatoren kunnen verstoren.

Een nieuw onderzoek naar de forse beervlinder *Bertholdia trigona*, die voorkomt in de woestijn van Arizona, maakt duidelijk hoe de nachtvlinder de naderende vleermuis verstoort. Indien een vleermuis een potentiële prooi heeft opgespoord, verhoogt hij zijn roep frequentie om preciezere informatie over de grootte en locatie van de prooi te krijgen. Ook de nachtvlinder merkt dat het roeppatroon versnelt en de sterkte ervan toeneemt: hij weet dus dat de vleermuis achter hem aan zit. Daarop gaat de beervlinder ook sneller roepen. Door tot 4500 keer per seconde ultrasone klikgeluiden te maken, maakt hij het de vleermuis onmogelijk om zijn eigen echo duidelijk te ontvangen. Deze manier van verdedigen werkt in 93% van de gevallen. Onderzoekers die de oren van een aantal nachtvlinders onklaar hadden gemaakt, stelden vast dat 83% daarvan ten prooi viel aan de vleermuis.

Gevonden in een nieuw biologieboek

DWHC

Na wat verhalen gehoord te hebben van een paar mensen over het ophalen van dode vleermuizen, heb ik de DWHC benaderd met de vraag wat te doen met dode vleermuizen. Ik kreeg een positieve reactie. Even heb ik getwijfeld om de tekst in een tekst te verwerken, maar het leek mij zo ook duidelijk. Zie hieronder.

- Bij voorkeur direct bellen of mailen, zodra het dier dood is aangetroffen om te vragen of het DWHC ruimte heeft het dier te onderzoeken. Dit omdat dan de koerier z.s.m. langs gestuurd kan worden.
- Dier moet in de tussentijd goed gekoeld (maar diep gevroren) bewaard worden.
- Het DWHC is 's avonds en in het weekend gesloten, is dan alleen voor noodgevallen telefonisch te bereiken.
- Wij werken de gebruikelijke kantoortijden (We zijn een heel klein team, dat werkt binnen de faculteit diergeneeskunde).
- Ophalen van dieren door de koerier kan van maandag tot donderdagmiddag. Dit omdat op de laatste dieren dan vrijdagmorgen sectie gedaan wordt en de sectiezaal vrijdagmiddag schoon gemaakt wordt voor het weekend. Er zal wel iemand thuis moeten zijn om het dier aan de koerier te overhandigen, anders misschien regelen met burens of vrienden, dat daar opgehaald kan worden.
- Na de sectie komt het sectieverslag per email naar de inzender. Hier gaat wel geruime tijd overheen, totdat de verschillende deelonderzoeken zijn afgerond.
- Bij vragen of onduidelijkheden graag de contactpersoon van dienst bellen op 030-2537925 (tijdens kantoortijden).

De moraal van het verhaal is m.n. heel snel contact leggen met het DWHC, daar het bederf bij deze dieren zeer snel intreedt en sectie dan weinig of niets meer oplevert. Bij goede koeling en snel transport naar het DWHC leveren de secties echter waardevolle gegevens op.

Daarbij heb ik ook wat folders ontvangen, die ik de eerst volgende keer bij een bijeenkomst me wil nemen.

Antoinette van Wilgen

Vleermuisgeluiden in het theater

In 2011 schreef ik al een compositie voor gitaar waarbij veldopnames van vleermuisdetectors te horen waren, gebruikt met toestemming van de Franse ecooloog Michel Barataud. Het geluid van de opnames bleef me fascineren. Een uitgebreider werk voor ensemble kon niet uitblijven. Wie het leuk vindt om de uitvoering van deze compositie mee te maken is van harte welkom bij de concerten.

De compositie wordt uitgevoerd door Ensemble 306 op:

5.11.2013 om 20:30 bij De Link in Het Cenakel in Tilburg www.delink.nl

9.11.2013 om 15:30 bij festival November Music in de Muzerije Hofzaal Den Bosch <http://www.novembermusic.net/default.asp?pageID=343>

Kunstenaar Arnoud Rigter heeft een leuk teaserfilmpje voor de concerten gemaakt waarbij alvast een voorproefje van de compositie te horen is. Het filmpje is te bekijken op:

<http://www.youtube.com/watch?v=Go3UmVZ-9fI>

Nicoline Soeter